

Politeja

Nr 1(88/2), 2024, s. 199-214

<https://doi.org/10.12797/Politeja.20.2024.88.2.13>

Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Karolina HERMANN

Uniwersytet Warszawski

kb.hermann@uw.edu.pl

PRIORYTETY PRZEWODNICTWA PAŃSTW BAŁKANÓW ZACHODNICH W ORGANIZACJI BEZPIECZEŃSTWA I WSPÓŁPRACY W EUROPIE PO UTWORZENIU PROCESU BERLIŃSKIEGO

ABSTRACT

Priorities for the Presidency of the Western Balkan Countries in the Organization for Security and Cooperation in Europe after the Establishment of the Berlin Process

The Berlin Process has significantly influenced the Western Balkan countries' definition of objectives during their chairmanship of the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), enabling the implementation of projects and security measures proposed by the Balkan countries based on their regional experience. Using a comparative method, the most important tasks of the presidencies of Serbia, Albania, and the Republic of North Macedonia in the OSCE are presented. The common and leading priority of the three countries' chairmanships was the efforts to stabilise the situation in Ukraine, while the countries of the region addressed the issues of climate security or armed conflicts in the OSCE area differently.

Keywords: OSCE, Berlin Process, Serbia, Albania, Macedonia

Słowa kluczowe: OBWE, Proces Berliński, Serbia, Albania, Macedonia

WSTĘP I METODOLOGIA

Proces Berliński (PB), jako inicjatywa uzupełniająca politykę rozszerzenia Unii Europejskiej (UE) oraz projekt wspierający regionalną współpracę państw Bałkanów Zachodnich (BZ), został zapoczątkowany w 2014 r. w Berlinie. Proces tworzą państwa członkowskie UE: Republika Austrii, Republika Bułgarii, Republika Chorwacji, Republika Francuska, Republika Grecka, Republika Federalna Niemiec, Rzeczpospolita Polska, Republika Słowenii, Republika Włoska oraz Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, a jego beneficjentami są państwa BZ: Republika Albanii, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Republika Kosowa, Republika Macedonii Północnej oraz Republika Serbii.

Inicjatywa PB ma na celu wzmocnienie potencjału gospodarczego państw regionu, intensyfikację inwestycji infrastrukturalnych, a także zwiększenie bilateralnej i wielostronnej współpracy regionalnej¹ (politycznej i społecznej). Proces znacząco wpłynął na zdefiniowanie przez państwa regionu priorytetów podczas ich przewodnictwa w Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Dzięki przestrzeni poświęconej inicjatywom i aktywnościom państw regionu, stworzonej przez PB, państwa sprawujące przewodnictwo mają możliwość zwrócenia uwagi zagranicznych partnerów na problemy bezpośrednio je dotyczące oraz własne propozycje współpracy w ramach działań na rzecz bezpieczeństwa Europy.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie i porównanie priorytetów państw BZ, kolejno Republiki Serbii, Republiki Albanii oraz Republiki Macedonii Północnej podczas sprawowania przez nie przewodnictwa w OBWE po utworzeniu PB w 2014 r. Zastosowanie metody komparatystycznej podczas podsumowania prezydencji Serbii, Albanii i Macedonii w OBWE umożliwia porównanie celów przewodnictwa trzech państw regionu, a w efekcie prowadzi do zweryfikowania hipotezy badawczej, zgodnie z którą państwa Bałkanów Zachodnich wykorzystują okres swojej prezydencji w OBWE na zwrócenie uwagi państw członkowskich Organizacji na lokalne potrzeby i wyzwania oraz na podkreślenie wagi efektywnie prowadzonej polityki bezpieczeństwa w Europie.

Przewodnictwo Ivicy Dačića, ministra spraw zagranicznych Republiki Serbii, w OBWE w 2015 r. przypadło na okres bezpośrednio po wybuchu wojny w Donbasie i przyłączeniu Krymu przez Federację Rosyjską. Przewodnictwo Ediego Ramy, premiera i ministra spraw zagranicznych Republiki Albanii w OBWE w 2020 r. również związane było z niegasnącym konfliktem na wschodzie Ukrainy, będącym wyzwaniem dla bezpieczeństwa Europy. Natomiast przewodnictwo Bujara Osmaniego, ministra spraw zagranicznych Republiki Macedonii Północnej w OBWE w 2023 r. toczyło się równoległe z pełnoskalową wojną Rosji z Ukrainą. Kwestia ukraińska i związana bezpośrednio z nią potrzeba wzmocnienia polityki bezpieczeństwa w Europie

¹ M. Szpala, *Proces Berliński a polityka UE wobec Bałkanów Zachodnich*, [w:] *Konteksty dla Trójomorza. Turcja, Bałkany Zachodnie i Europa Środkowa w polityce międzynarodowej*, red. K.W. Olszowska, Kraków 2020, s. 147.

jest wspólnym celem przewodnictwa państw BZ w OBWE, natomiast cele indywidualne są zróżnicowane.

Podczas przewodnictwa w OBWE w 2015 r. priorytetami Serbii były praworządność, wolność mediów, ochrona praw mniejszości narodowych oraz przeciwdziałanie dyskryminacji. Co więcej, Serbia podkreślała konieczność walki z terroryzmem, zjawiskiem nielegalnych migracji, korupcją, zagrożeniami dla cyberbezpieczeństwa, zjawiskiem handlu ludźmi oraz potrzebą przeciwdziałania klęskom żywiołowym. Albania w 2020 r. zdecydowała się zwrócić uwagę społeczności międzynarodowej na problem korupcji i handlu ludźmi oraz zjawisko bezkarności. Podczas swojego przewodnictwa promowała konieczność przestrzegania praw człowieka oraz znaczenie roli młodzieży w społeczeństwie, a także kobiet m.in. w procesach decyzyjnych. Dla Macedonii w 2023 r. najważniejsze było podkreślenie konieczności przestrzegania praw człowieka oraz wsparcie osób najbardziej potrzebujących, m.in. w formie misji terenowych. Priorytetem Macedonii realizującej przewodnictwo pod hasłem „Chodzi o ludzi” było wskazanie na rolę czynnika ludzkiego jako determinującego wszelkie działania, przedsięwzięcia czy inwestycje.

Dzięki stałej współpracy państw BZ z państwami UE w ramach PB państwa starające się o członkostwo w UE mają poczucie silniejszej podmiotowości we wspólnocie europejskiej. Jednocześnie, będąc już członkami OBWE, mają szansę współpracować z partnerami z całego świata i reprezentować swoje interesy poza granicami regionu. Przewodząc pracami największej, poświęconej bezpieczeństwu, regionalnej organizacji na świecie, państwa BZ mają realny i bezpośredni wpływ na planowane projekty oraz decyzje dotyczące ich regionu. Jednocześnie Proces stanowi uzupełnienie polityki rozszerzenia UE, dzięki czemu państwa bałkańskie starające się o akcesję mają dostęp do dodatkowych instrumentów, by wykonywać kolejne kroki i realizować reformy umożliwiające im spełnienie warunków zapisanych w rozdziałach negocjacji akcesyjnych bądź przygotowanie do ich otwarcia².

PROCES BERLIŃSKI

Pomyślany w celu wspierania polityki rozszerzenia UE oraz współpracy regionalnej pomiędzy państwami Bałkanów Zachodnich Proces Berliński został zainaugurowany szczytem w Berlinie w 2014 r. Kolejne szczyty odbyły się w 2015 r. w Wiedniu, w 2016 r. w Paryżu, w 2017 r. w Trieście, w 2018 r. w Londynie, w 2019 r. w Poznaniu, w 2020 r. w Sofii, w 2021 r. i 2022 r. w Berlinie oraz w 2023 r. w Tiranie. Dziesiąty, jubileuszowy szczyt PB w 2024 r. ponownie odbędzie się w Berlinie. Formalnie PB nie jest częścią Procesu stabilizacji i stowarzyszenia, lecz jego dopełnieniem. Poza państwami uczestniczącymi PB jest tworzony przez instytucje unijne: Komisję Europejską i Europejską Służbę Działań Zewnętrznych oraz międzynarodowe instytucje

² Republika Serbii rozpoczęła negocjacje akcesyjne w styczniu 2014 r., do dziś otwierając 22 z 35 rozdziałów negocjacyjnych. W marcu 2020 r. udzielono politycznej zgody na rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych UE z Republiką Albanii i Republiką Macedonii Północnej.

finansowe: Europejski Bank Inwestycyjny, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, a także inne związane z Ramami inwestycyjnymi dla Bałkanów Zachodnich oraz z instrumentem finansowym UE „Łącząc Europę”³. Proces jest wspierany również przez liczne inicjatywy regionalne, takie jak: Regionalną Inicjatywę Antykorupcyjną czy Środkoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu⁴.

Każde z państw sprawujących w danym roku przewodnictwo w PB przygotowuje i realizuje agendę, w skład której wchodzi spotkania na szczeblu rządowym przedstawicieli państw PB oraz reprezentantów instytucji zaangażowanych w Proces, a także obrady regionalnych przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, organizacji młodzieżowych i przedsiębiorców. Poza corocznymi szczytami i wydarzeniami zaplanowanymi przez gospodarzy, regularnie odbywają się także spotkania wynikające z ustaleń poprzednich prezydencji oraz poprzedzające przewodnictwo kolejnego państwa (co jest efektem Trojek).

Proces obejmuje głównie współpracę ekonomiczną, polityczną i społeczną. Jednym z sukcesów, jaki udało się osiągnąć w ramach PB, jest rozwój Programu Łączności. Inwestycje w infrastrukturę w regionie (rozbudowa sieci kolejowych i drogowych), infrastruktura gazowa, sieć elektroenergetyczna, uproszczenie procedur przekraczania granic, unowocześnienie systemów informacyjnych i inne działania mające na celu faktyczne przybliżenie państw BZ do UE poprzez ujednolicanie standardów i zwiększenie łączności są jednocześnie czynnikami wzrostu gospodarczego Bałkanów Zachodnich⁵.

W trakcie dekady funkcjonowania Procesu Berlińskiego udało się powołać liczne inicjatywy intensyfikujące partnerstwo gospodarcze państw BZ z UE oraz wewnątrz regionu. W 2017 r. zainaugurowano Forum Izb Handlowo-Przemysłowych Bałkanów Zachodnich, w skład którego wchodzi izby handlowo-przemysłowe z Albanii, Bośni i Hercegowiny, Kosowa, Republiki Macedonii Północnej, Czarnogóry i Serbii. Celem inicjatywy, w którą zaangażowało się ponad 400 000 lokalnych firm, jest nawiązanie kontaktów pomiędzy przedsiębiorcami z regionu oraz promowanie BZ jako perspektywicznego miejsca, gdzie warto inwestować⁶. W tym samym roku na szczycie w Trieście przyjęto Wieloletni plan działania na rzecz Regionalnego Obszaru Gospodarczego, a podczas szczytu w Sofii w 2020 r. ustanowiono Plan działania na rzecz budowy na Bałkanach Zachodnich Wspólnego Regionalnego Rynku.

Poza współpracą gospodarczą PB oznacza też partnerstwo polityczne. Jednym z najważniejszych dokumentów jest przyjęta podczas szczytu w 2015 r. Deklaracja końcowa

³ A. Marjanović-Rudan, *The Berlin Process in a Nutshell*, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, IX 2018, [online] https://www.giz.de/en/downloads_els/The_Berlin_Process.pdf, 15 VIII 2023.

⁴ *Tamże*.

⁵ Przykładami projektów zrealizowanych dzięki Programowi Łączności są mosty nad Sawą łączące Bośnię i Hercegowinę z Chorwacją, w miejscowościach Gradiška i Svilaj. Ułatwiają współpracę transgraniczną, a docelowo, po planowanym na 2028 r. zakończeniu budowy Korytarza 5C, będą wraz z europejską trasą E73 łączyły Europę Środkową z wybrzeżem Morza Adriatyckiego.

⁶ *Western Balkans 6 Chamber Investment Forum (WB6 CIF)*, Chamber of Commerce and Industry of Serbia, [online] <https://en.pks.rs/wb6>, 20 VIII 2023.

przewodniczącego szczytu BZ w Wiedniu, według zapisów której państwa sygnatariusze zobowiązały się do niepodjęcia działań mogących utrudnić proces integracji z UE sąsiadującym z nimi państwom; przypomniano także konieczność rozwiązania nierozstrzygniętych dotychczas sporów bilateralnych⁷. W nawiązaniu do ww. dokumentu w 2018 r. w Londynie przyjęto wspólną w ramach Procesu Berlińskiego Deklarację w sprawie osób zaginionych, której celem jest wyjaśnienie spraw osób zaginionych podczas konfliktów na terytorium byłej Jugosławii oraz wymierzenie sprawiedliwości sprawcom zbrodni⁸. Współpraca polityczna w ramach PB jest charakterystyczna, bowiem nie ma formy zinstytucjonalizowanej, koncentruje się na potrzebach i tematach związanych bezpośrednio z regionem, aby stopniowo przygotować go do członkostwa w Unii Europejskiej.

Proces Berliński to również działania wspierające społeczeństwo sześciu państw regionu. W 2016 r. zaproponowano utworzenie Programu pilotażowego dla młodych urzędników służby cywilnej. Na przestrzeni lat odbyło się kilkanaście edycji Programu, a jego sukces ma szczególne znaczenie praktyczne – prowadzona odpowiedzialnie i skutecznie administracja publiczna prowadzi m.in. do zniwelowania prób korumpowania urzędników oraz do sprawnego procedowania spraw obywateli, a co za tym idzie, do możliwości przywrócenia zaufania obywateli do elit politycznych oraz urzędników administracji publicznej. W tym samym roku podczas szczytu w Paryżu zainicjowano działalność Regionalnego Biura Współpracy Młodzieży, zajmującego się organizacją wymiany i mobilności młodzieży w regionie oraz projektami międzynarodowymi dotyczącymi kultury lokalnej na obszarze postjugosłowiańskim, a także wzmacnianiem społeczeństwa obywatelskiego⁹. Potrzeba i wola inwestowania w wykształcenie i doświadczenie młodego pokolenia znalazły także odzwierciedlenie podczas szczytu w Trieście w 2017 r., podczas którego podjęto decyzję o utworzeniu Fundacji Badawczej Bałkanów Zachodnich wspierającej, przede wszystkim finansowo, młodych adeptów nauki z regionu.

Doroczne szczyty oraz regularne spotkania partnerów w ramach Procesu Berlińskiego okazały się skuteczne – od rozpoczęcia PB w 2014 r. zintensyfikowała się współpraca regionalna (gospodarcza, polityczna i społeczna), a wyzwania i potrzeby Bałkanów Zachodnich są na bieżąco omawiane bezpośrednio z przedstawicielami państw członkowskich oraz instytucji UE. Dzięki Procesowi zostały przyspieszone reformy oraz stopniowe dostosowywanie lokalnie obowiązujących przepisów do *acquis communautaire*. Regularny dialog członków PB pozwala na dokładniejszą identyfikację problemów, z którymi zmagają się region (np. bezrobocie, brak silnego społeczeństwa obywatelskiego, nielegalne migracje, niska konkurencyjność gospodarek, luki

⁷ *Final Declaration by the Chair of the Vienna Western Balkans Summit*, 27 VIII 2015, [online] https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Aussenpolitik/Chairman_s_Conclusions_Western_Balkans_Summit.pdf, 2 IX 2023.

⁸ *Joint Declaration on Missing Persons in the Framework of the Berlin Process*, 2018, [online] <https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2018/09/Deklaracje.pdf>, 2 IX 2023.

⁹ M. Vulović, *The Berlin Process in the Western Balkans. Big Ideas, Difficult Implementation*, „Stiftung Wissenschaft und Politik Comments” 2022, no. 70, s. 2.

infrastrukturalne i in.). Proces Berliński stał się nowym impulsem w polityce rozszerzenia UE o państwa BZ, aktywizującym zarówno państwa ubiegające się o członkostwo w UE, jak i obecnych członków, umożliwiając im dodatkową aktywność w regionie¹⁰. Warto nadmienić, że współpraca i zrozumienie w ramach PB stanowią podwaliny dla formułowania celów prezydencji przez państwa regionu w OBWE.

ORGANIZACJA BEZPIECZEŃSTWA I WSPÓŁPRACY W EUROPIE

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie powstała w 1995 r. w wyniku przekształcenia funkcjonującej od 1975 r. Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE) w regionalną organizację międzynarodową. Do jej wiodących celów należą zwiększenie bezpieczeństwa i stabilności w regionie, wzmacnianie stosunków dobrosąsiedzkich, dyplomacja prewencyjna, prace związane z zapewnieniem przestrzegania praw człowieka, szerzeniem wartości demokratycznych i pokojowym rozwiązywaniem sporów¹¹. Przynależność do OBWE umożliwia jej członkom korzystanie z tzw. miękkich gwarancji bezpieczeństwa, na które składają się *wczesne ostrzeganie, zapobieganie konfliktom, rozwiązywanie kryzysów i budowanie pokoju po konflikcie*¹². Co więcej, OBWE odgrywa ważną rolę jako instytucja mająca możliwość prowadzenia dialogu o bezpieczeństwie z partnerami z regionu niebędącymi członkami Sojuszu Północnoatlantyckiego (do 2014 r. jednym z aktywniejszych członków OBWE była Rosja)¹³.

Obecnie OBWE tworzy 57 równoprawnych państw członkowskich. Organizacja jest prowadzona przez instytucję Trojki, składającej się z urzędującego przewodniczącego, przewodniczących z roku poprzedniego oraz nadchodzącego. Trojka zapewnia ciągłość działań OBWE, nieprzerwaną realizację podjętych decyzji i projektów, wzajemne wsparcie i stałą możliwość konsultacji pomiędzy kolejnymi przewodniczącymi Organizacji.

Podstawowym narzędziem stosowanym przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) w celu promocji demokracji jest regularna obserwacja wyborów w państwach członkowskich Organizacji. Organizacja prowadzi także działalność w formie operacji i misji terenowych, które należą do podstawowych

¹⁰ F. Marciniak, *The European Union and the Western Balkans after the Berlin Process. Reflecting on the EU Enlargement in Times of Uncertainty*, Sarajevo 2017, s. 8.

¹¹ *Budapest Document 1994. Towards a Genuine Partnership in a New Era*, s. 13 [online] <https://www.osce.org/files/f/documents/5/1/39554.pdf>, 10 IX 2023.

¹² R. Zięba, *Polska w OBWE*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2020, vol. 17, nr 2, s. 299-300.

¹³ Po wybuchu wojny na Ukrainie wśród państw członkowskich OBWE toczyła się dyskusja odnośnie do słuszności pozostania Rosji w Organizacji. OBWE pozostaje podstawowym forum współpracy państw zachodnich z Rosją i Białorusią w zakresie bezpieczeństwa. Zawieszenie członkostwa Rosji byłoby formalnie możliwe przy wykorzystaniu narzędzia *consensus minus one*, przy założeniu, że Białoruś czy państwa Azji Środkowej nie zgłosiłyby sprzeciwu, co jest mało prawdopodobne ze względu na wieloaspektową zależność tych państw od Rosji.

instrumentów zarządzania kryzysowego w ramach OBWE. Potrzeba misji zaistniała po raz pierwszy w latach 90. XX w. podczas konfliktów na obszarze byłej Jugosławii (w 1992 r. ustanowiono misje KBWE w Kosowie, Sandżaku i Wojwodinie oraz w Skopje), a sam mechanizm został formalnie uregulowany podczas szczytu OBWE w Stambule w 1999 r. zapisami w Karcie Bezpieczeństwa Europejskiego¹⁴. Misje terenowe OBWE znajdują się w każdym z państw BZ sprawujących przewodnictwo w tejże organizacji po ustanowieniu PB w 2014 r. Misja OBWE w Skopje (początkowo Misja OBWE w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii, od 2018 r. Misja OBWE w Republice Macedonii Północnej) jest najdłużej działającą misją Organizacji, funkcjonuje od 1992 r. W Albanii misja OBWE jest obecna od 1997 r. Misja OBWE w Serbii jest aktywna od 2001 r. (początkowo była to Misja OBWE w Federalnej Republice Jugosławii, w 2003 r. przemianowano ją na Misję OBWE w Serbii i Czarnogórze, a od rozwiązania państwa w 2006 r. jest to misja OBWE w Serbii). Wieloletnia obecność misji w każdym z trzech państw korzystnie wpłynęła na sprawowanie przez nie przewodnictwa w OBWE. Zarówno rządzący, jak i społeczeństwo mieli okazję przekonać się, jak wyglądają i na ile efektywne są działania OBWE w praktyce, doświadczyli pomocy Organizacji w okresie transformacji ustrojowej państwa, dzięki czemu podczas formułowania priorytetów na okres trwania swojego przewodnictwa zwrócili uwagę na faktyczne, często od lat narastające problemy dotyczące regionu oraz na trudności dotyczące OBWE jako całości.

Deklaracje i decyzje w ramach OBWE są podejmowane na podstawie zasad konsensusu, nie są prawnie wiążące, lecz mają charakter polityczny. Państwa sprawujące przewodnictwo w Organizacji co roku formułują priorytety obejmujące działania z zakresu trzech wymiarów bezpieczeństwa: polityczno-wojskowego, gospodarczo-ekologicznego i ludzkiego. Podstawą prawną i ideową działalności Organizacji jest podpisany 1 sierpnia 1975 r. Akt końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w Helsinkach, zwany Wielką Kartą Pokoju. Dokument przyczynił się do uregulowania stosunków pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i państwami Europy Zachodniej a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich w latach 70. oraz 80. XX w. Ponadto podczas procesu helsińskiego podniesiono problem (nie)przestrzegania praw człowieka, zwrócono szczególną uwagę na niełatwą sytuację społeczeństwa obywatelskiego w państwach objętych reżimem komunistycznym oraz na pragnienie odzyskania suwerenności przez państwa bloku wschodniego¹⁵. Akt stworzył podstawy dialogu międzynarodowego i do dziś stanowi jeden z podstawowych dokumentów określających znaczenie i podstawy prawne OBWE.

¹⁴ A. Bolewski, B. Kucharczyk, *Międzynarodowe operacje pokojowe Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Udział Polski w misjach terenowych*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2011, nr 12 (63)/5 (238), s. 94.

¹⁵ A. Jach, *Akt końcowy KBWE i jego wpływ na instytucjonalizację ruchu praw człowieka w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej 1975-1991 (wybrane aspekty)*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2017, nr 2 (13), s. 166-167.

PRZEWODNICTWO REPUBLIKI SERBII W OBWE W 2015 R.

Republika Serbii objęła przewodnictwo w OBWE po Konfederacji Szwajcarskiej (2014 r.), a przed Republiką Federalną Niemiec (2016 r.). Na czele prac OBWE stanął wówczas minister spraw zagranicznych Serbii Ivica Dačić. Serbowie działali w myśl hasła przewodniego swojej prezydencji: „Odbudowa zaufania i pewności siebie w celu stworzenia pozytywnego programu na przyszłość”.

Okres przewodnictwa Serbii był zdominowany przez następstwa zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej na terytorium Ukrainy rozpoczętej w 2014 r. Z perspektywy OBWE była to szczególna tragedia, bowiem jedno państwo członkowskie Organizacji zaatakowało innego członka OBWE¹⁶. Rola Serbii była wówczas nieoceniona, ponieważ realizując politykę zagraniczną, Serbowie działają w myśl zachowania równowagi, utrzymując poprawne stosunki zarówno z państwami Zachodu, jak i z Rosją. Również oczekiwania partnerów, szczególnie USA, wobec ministra Dačića koncentrowały się przede wszystkim na wojnie na Ukrainie. Podczas Posiedzenia Wspólnego Komitetu Komisji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (Amerykańskiej Komisji Helsińskiej działającej przy Kongresie USA) przewodniczący Komisji Christopher Smith podkreślił potrzeby szybkiej reakcji na rozwijający się kryzys humanitarny na Ukrainie, usprawnienia działań specjalnej misji obserwacyjnej OBWE tamże oraz egzekwowania od Rosji przestrzegania Porozumień mińskich¹⁷.

Dačić stwierdził, że *przewodnictwo Serbii w OBWE zbiega się z najgorszym kryzysem bezpieczeństwa europejskiego od zakończenia zimnej wojny. [...] Serbskie przewodnictwo dołoży wszelkich starań, aby pomóc w przywróceniu pokoju na Ukrainie i odbudowaniu zaufania w całym regionie OBWE*¹⁸. Wojna na Ukrainie podważyła poczucie stabilności i bezpieczeństwa, jakie panowało w Europie po zimnej wojnie oraz po zakończonych wojnach w Bośni i Hercegowinie w 1995 r. oraz w Kosowie w 1999 r.; podsyciła podziały i wzajemną nieufność sąsiadujących ze sobą narodów.

Obok dążenia do pokoju na Ukrainie, drugim priorytetem przewodnictwa Serbii była walka z transnarodowym zagrożeniem terrorystycznym¹⁹ na obszarze OBWE. Dačić wezwał do potępienia wszelkich form terroryzmu oraz zachowania jedności społeczeństw wobec zagrożenia wynikającego m.in. z rosnących podziałów ze względu na wyznawaną wiarę, kulturę, rasę tudzież pochodzenie etniczne (w ocenie Serbii

¹⁶ Członkostwo Rosji w OBWE po ataku na Ukrainę nie zostało zawieszone. Inaczej było w przypadku Jugosławii, która za zaangażowanie w wojnę w Bośni i Hercegowinie w 1992 r. została wykluczona z OBWE. Wniosek Jugosławii o ponowne członkostwo w Organizacji został pozytywnie rozpatrzony w 2000 r. po obaleniu reżimu Slobodana Miloševića.

¹⁷ *Serbia's Leadership of the OSCE*, Hearing before the Commission on Security and Cooperation in Europe, One Hundred Fourteenth Congress, First Session, 25 II 2015, U. S. Government Publishing Office, Washington 2015, s. 14.

¹⁸ *Tamże*, s. 16-17. Cytaty zostały przetłumaczone z j. angielskiego przez autorkę.

¹⁹ Tylko w 2015 r. na terytorium państw członkowskich OBWE doszło do kilkunastu zamachów terrorystycznych: w styczniu i listopadzie – w Paryżu, w lutym – w Kopenhadze, w maju – w Garlandzie w USA.

kluczowe znaczenie w walce z terroryzmem ma przeciwdziałanie radykalizacji i ekstremizmowi, które doń prowadzą²⁰. Na przełomie czerwca i lipca 2015 r. Serbia była gospodarzem konferencji poświęconej zwalczaniu terroryzmu, która zgromadziła ponad 300 ekspertów z blisko 60 państw²¹. Przy okazji konferencji zainaugurowano kampanię „OBWE Zjednoczona w przeciwdziałaniu brutalnemu ekstremizmowi (#UnitedCVE)”, mającą na celu promowanie tolerancji, pluralizmu poglądów, zrozumienia, włączenia społecznego.

Państwa odgrywające rolę przewodniczących pracami Organizacji z jednej strony proponują kierunek i obszar działań OBWE w danym roku, z drugiej strony mają szansę na uwypuklenie potrzeb i wyzwań, z jakimi borykają się na swoim terytorium, a które są zauważalne również w innych państwach członkowskich Organizacji. Wobec powyższego do priorytetów przewodnictwa Serbii należały również działania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku korupcji²² i zwalczanie międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przy czym szczególną uwagę poświęcono handlowi ludźmi oraz zjawisku nielegalnej migracji²³. Serbia znajduje się na trasie bałkańskiego szlaku migracyjnego, w związku z czym współdziałanie z Zachodem w zakresie wypracowania skutecznego mechanizmu w tym obszarze od lat jest jednym z priorytetów serbskiego rządu – nie inaczej było podczas przewodnictwa w OBWE.

Serbowie podnosili również temat konieczności ograniczania ryzyka wystąpienia klęsk żywiołowych i zwiększania zdolności do reagowania i zarządzania kryzysowego, gdy takowe nastąpią²⁴. Zorganizowane przez przewodnictwo Serbii w OBWE oraz biuro koordynatora działań gospodarczych i środowiskowych OBWE Forum Ekonomiczno-Środowiskowe OBWE w 2015 r. nosiło tytuł „Zarządzanie zasobami wodnymi na obszarze OBWE – zwiększanie bezpieczeństwa i stabilności poprzez współpracę”²⁵. Dyskutowano przede wszystkim o zarządzaniu zasobami wodnymi jako czynnika bezpieczeństwa lokalnego, regionalnego i globalnego (co bezpośrednio łączy się ze zjawiskiem nasilających się migracji z państw afrykańskich w kierunku Europy).

Do priorytetów przewodnictwa Serbii należały również wzmocnienie praworządności oraz wolności wypowiedzi i swobody działania mediów, w tym zwiększenie bezpieczeństwa dziennikarzy i zgromadzeń²⁶. Istotne było także, aby na większą skalę uwzględnić w pracach OBWE działania na rzecz ochrony praw osób należących do

²⁰ *Serbia's Leadership of the OSCE...*, s. 16-17.

²¹ *#UnitedCVE: How Do We Counter Violent Extremism?*, Organization for Security and Co-operation in Europe 2015, 8 VII, [online] <https://www.osce.org/UnitedCVE-How-do-we-counter-violent-extremism>, 9 IX 2023.

²² *Tamże*, s. 18.

²³ *Serbia's Leadership of the OSCE...*, s. 17.

²⁴ *Tamże*, s. 18.

²⁵ *Concluding Meeting of the 23rd OSCE Economic and Environmental Forum*, Organization for Security and Co-operation in Europe 2015, 14 IX, [online] https://www.osce.org/event/23rd_eeef_2015, 10 IX 2023.

²⁶ *Serbia's Leadership of the OSCE...*, s. 18.

mniejszości narodowych oraz kwestię włączenia społecznego, aby z większą uwagą uwzględnić potrzeby kobiet i młodzieży w regionie²⁷.

Priorytetem politycznym podczas przewodnictwa Serbii w Organizacji było pojednanie państw regionu BZ i intensyfikacja współpracy pomiędzy lokalnymi partnerami. Przewodniczący Dačić podkreślał rolę, jaką odegrały misje OBWE w regionie BZ, które okazały się szczególnie znaczące po rozczłonkowaniu Jugosławii w latach 1991-1992, pomagając nowo uznanym państwom przeprowadzić złożone procesy reform oraz zwiększyć poziom bezpieczeństwa²⁸. Podczas Rady Ministerialnej OBWE w Belgradzie w grudniu 2015 r. wskazano również na potrzebę zwiększenia obecności misji terenowych OBWE oraz na konieczność reformowania Organizacji (m.in. modyfikacji procesu decyzyjnego, aby umożliwić sprawniejszą działalność), która mimo licznych sukcesów na przestrzeni lat zauważalnie traci efektywność²⁹.

PRZEWODNICTWO REPUBLIKI ALBANII W OBWE W 2020 R.

Albania przewodniczyła pracom Organizacji w 2020 r., po Republice Słowackiej (2019 r.), a zarazem przed Królestwem Szwecji (2021 r.). Przewodniczącym OBWE w 2020 r. został Edi Rama, minister spraw zagranicznych oraz premier Albanii. W swoich wypowiedziach publicznych Rama wielokrotnie podkreślał rolę OBWE w regionie, zapewniającą bezpieczeństwo poprzez dialog, budowę wzajemnego zaufania, wspólne wartości i odpowiedzialność, międzynarodową współpracę, której podstawy zostały uregulowane m.in. w zapisach Aktu z Helsinek czy Porozumień mińskich³⁰.

Przewodnictwo Albanii było bezprecedensowe w swojej formie, gdyż odbywało się podczas pandemii COVID-19. Mimo trudności związanych z obostrzeniami pandemicznymi Albania pozostała aktywnym przewodniczącym Organizacji. Dzięki nadzwyczajnej sytuacji zostały ujawnione braki i niedociągnięcia w funkcjonowaniu infrastruktury zdrowotnej państw członkowskich OBWE, ukazujące konieczność zadbania o tę kwestię w przyszłości³¹. Przewodniczący OBWE wystosował oświadczenie, w którym zauważył m.in. społeczne konsekwencje pandemii: *Uznajemy potrzebę, aby nasze reakcje na pandemię uwzględniały przypadki dyskryminacji, ubóstwa, wykluczenia i nierówności, a także przemoc domowej, która dotyka w szczególności kobiety, dzieci i osoby bardziej narażone na takie przypadki*³².

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ OSCE Ministerial Council in Belgrade. *Rebuilding Consensus on European Security Must Be Our Central Concern*, Organization for Security and Co-operation in Europe 2015, [online] <https://www.osce.org/cio/206436>, 13 IX 2023.

³⁰ Albania była jedynym państwem w Europie, które w latach 70. XX w. zdecydowało się nie uczestniczyć w KBWE. Dopiero po upadku systemu komunistycznego w 1991 r. Republika Albanii rozpoczęła współpracę z KBWE/OBWE.

³¹ *Hearing: Albania's Chairmanship of the OSCE*, 17 IX 2020, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=Mz4BPtIS3SI>, 16 IX 2023.

³² *Chairmanship Statement on COVID-19*, 4 XII 2020, [online] <https://osce.usmission.gov/chairmanship-statement-on-covid-19/>, 16 IX 2023.

Dla Albanii wiodące były wyzwania związane z bezpieczeństwem Europy, szczególnie niesłabnącym od lat konfliktem na wschodzie Ukrainy, tożsamym ze stałym naruszaniem zasad helsińskich przez Federację Rosyjską w stosunku do Ukrainy³³. Trwające od 2014 r. niepokoje na Ukrainie w ocenie przewodniczącego OBWE w 2020 r. były największym zagrożeniem bezpieczeństwa europejskiego. Mimo obostrzeń wprowadzonych podczas pandemii terenowa Specjalna Misja Monitorująca OBWE na Ukrainie działała nieprzerwanie, a równocześnie z nią funkcjonowała Misja Obserwacyjna OBWE, której celem było monitorowanie granicy i raportowanie o zdarzeniach na dwóch ukraińsko-rosyjskich przejściach granicznych – Donieck oraz Gukowo³⁴.

Ponadto wśród opublikowanych przez Ministerstwo Europy i Spraw Zagranicznych Republiki Albanii priorytetów widnieją liczne działania w obszarze bezpieczeństwa na rzecz zapobiegania kryzysom i poprawy niestabilnej sytuacji w Gruzji (okupacja Abchazji i Osetii Południowej przez Rosję jest sprzeczna z jej zobowiązaniami w ramach OBWE i narusza suwerenność, niezależność i integralność terytorialną Gruzji w jej uznanych na arenie międzynarodowej granicach) i Naddniestrzu oraz w Górskim Karabachu³⁵. Wśród priorytetów Albanii, jednocześnie powiązanych z bezpieczeństwem oraz z wymiarem ludzkim, były konieczność przeciwdziałania handlowi ludźmi, terroryzmowi oraz walka z coraz bardziej dostrzegalną w Europie „kulturą bezkarności”. Kluczowe było także promowanie praw człowieka. Rama podkreślał potrzebę przeprowadzenia reformy konstytucyjnej i wyborczej na Białorusi, jednocześnie z trzema innymi krokami, które jego zdaniem są tam niezbędne: *natychmiastowe położenie kresu przemocy i arbitralnym aresztowaniom ze strony władz; pełne poszanowanie prawa do pokojowych zgromadzeń; oraz szybkie, dokładne i niezależne dochodzenie w sprawie postępowania organów ścigania*³⁶. Podczas wyborów prezydenckich 9 sierpnia 2020 r. władze Białorusi nie zezwoliły na przyjazd do państwa międzynarodowych obserwatorów OBWE.

Edi Rama zwracał uwagę na problem rasizmu w Europie. Przypomniiał tragedię Auschwitz (co ciekawe, Albania jest jedynym państwem w Europie, w którym po zakończeniu II wojny światowej zamieszkiwało więcej Żydów niż przed wybuchem wojny), zaznaczył, jak groźna jest mowa nienawiści, odbieranie ludziom prawa do podstawowych wartości i godności³⁷. *Nigdy nie wolno nam iść na kompromis w sprawie naszych wartości, jakimi są pełne poszanowanie demokracji i praw człowieka. Wszystkie uczestniczące państwa muszą zawsze i w każdej sytuacji dotrzymywać naszych wspólnych zobowiązań*³⁸ – mówił Rama, nawiązując do krytycznych sytuacji na Ukrainie i Białorusi.

³³ Tamże.

³⁴ S. Waszczykowski, *Misje Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie na Ukrainie i obszarze granicznym. Część II*, Instytut Nowej Europy, 30 VI 2021, [online] <https://ine.org.pl/misje-organizacji-bezpieczenstwa-i-wspolpracy-w-europie-na-ukrainie-i-obszarze-granicznym-czesc-ii/>, 16 IX 2023.

³⁵ *Media Section for Albanian 2020 OSCE Chairmanship*, Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme, [online] <https://punetejashtme.gov.al/en/rubrika-mediatike-per-kryesine-e-shqiptare-te-osbe-se/>, 16 IX 2023.

³⁶ *Hearing: Albania's Chairmanship of the OSCE...*

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

Albania jako „międzywymiarowy priorytet” swojego przewodnictwa podkreślała konieczność zabiegania o zwiększenie świadomości i roli młodzieży w społeczeństwie obywatelskim, a także podkreślania roli społecznej kobiet oraz wzmocnienia ich pozycji podczas operacji pokojowych³⁹. Ponadto dla Albanii ważne było, aby rok jej przewodnictwa wykorzystać również na działania ukierunkowane na wzmocnienie praworządności, uregulowanie kwestii mianowania wyższych przywódców na stanowiska OBWE i walkę z korupcją na obszarze OBWE⁴⁰. W lipcu 2020 r. zorganizowano konferencję „Dobre rządy i walka z korupcją w epoce cyfrowej: wzmocnianie zasad przejrzystości, uczciwości i odpowiedzialności”, której celem było wskazanie na szkodliwe działania korupcji dla systemu demokratycznego i prawidłowego działania instytucji.

Podobnie jak Serbowie Albańczycy podkreślali potrzebę przeprowadzenia reform wewnątrz samej Organizacji, aby dostosować jej kompetencje do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości geopolitycznej. Przewodnictwo Albanii w OBWE ocenia się pozytywnie, swoje uznanie słowami: *Sukces albańskiego przewodnictwa jest prawdopodobnie powodem, dla którego kraje ustawiają się w kolejce do objęcia przyszłego przewodnictwa, ponieważ widzą możliwości, jakie niesie to ze sobą nie tylko dla organizacji, ale dla samego narodu*⁴¹ wyraził m.in. ówczesny ambasador i stały przedstawiciel USA przy OBWE James S. Gilmore III.

PRZEWODNICTWO REPUBLIKI MACEDONII PÓŁNOCNEJ W OBWE W 2023 R.

Republika Macedonii Północnej objęła przewodnictwo Organizacji w 2023 r., po Rzeczypospolitej Polskiej kierującej pracami OBWE w 2022 r. Tym samym urząd przewodniczącego OBWE objął minister spraw zagranicznych Macedonii Bujar Osmani. W przypadku Macedonii jedną z najbardziej problematycznych kwestii, zarówno z perspektywy Organizacji, jak i samej Macedonii, był fakt, że nie funkcjonowała ona w ramach tradycyjnej Trojki z Polską oraz państwem przejmującym przewodnictwo po niej, bowiem aż do grudnia 2023 r. nie wypracowano konsensusu odnośnie do tego, kto zastąpi Macedonię w 2024 r.⁴² Swoją kandydaturę zgłosiła Republika Estońska, jednak zgody na przewodnictwo Estonii nie wyraziły Federacja Rosyjska oraz Republika Białorusi. Wiadomo było natomiast, że w 2025 r. przewodnictwo w Organizacji będzie sprawowała Finlandia, która wobec powyższego w poszczególnych wydarzeniach już w 2023 r. współpracowała z Macedonią.

³⁹ *Media Section for Albanian 2020 OSCE Chairmanship...*

⁴⁰ *Tamże.*

⁴¹ *Response to the Report by the Head of the OSCE Presence in Albania*, Organization for Security and Co-operation in Europe, [online] <https://osce.usmission.gov/response-to-the-report-by-the-head-of-the-osce-presence-in-albania/>, 16 IX 2023.

⁴² Ostatecznie 1 grudnia 2023 r. poinformowano, że przewodnictwo w OBWE w 2024 r. będzie sprawowała Republika Maltańska.

Przewodnictwo Republiki Macedonii Północnej w OBWE w 2023 r. od pierwszego dnia było zdominowane przez wojnę na Ukrainie. Bujar Osmani swoją pierwszą podróż w charakterze przewodniczącego OBWE odbył do Kijowa, gdzie zadeklarował: *Kiedy pokój zostanie przywrócony, a Rosja wycofa swoje siły z suwerennego terytorium Ukrainy, OBWE będzie w stanie zaoferować swój pełny zestaw narzędzi, aby pomóc Ukrainie otrząsnąć się z ran zadanych w tej wojnie. OBWE pomaga teraz podczas wojny w ramach finansowanego przez darczyńców Programu Wsparcia dla Ukrainy, ale w czasie pokoju będzie robić jeszcze więcej*⁴³.

Poza ww. wiodącym priorytetem – pomocą Ukrainie – Osmani zwracał uwagę na potrzebę wsparcia przez OBWE również innych konfliktów w regionie, tj. sytuacji w Naddniestrzu, Osetii Południowej i Abchazji oraz w Górskim Karabachu (kwestia korytarza łączyńskiego)⁴⁴ i tym samym utrzymania misji terenowych OBWE. Co więcej, za czynniki niezbędne do poprawy sytuacji bezpieczeństwa w Europie uznał potrzebę normalizacji stosunków pomiędzy Republiką Serbii a Republiką Kosowa, a także uregulowanie sytuacji politycznej w Bośni i Hercegowinie⁴⁵.

Poza działalnością na rzecz zapobiegania i rozwiązywania konfliktów podczas przewodnictwa Macedonii istotne było przeciwdziałanie zagrożeniu terrorystycznemu, zjawisku nielegalnych migracji oraz kwestie cyberbezpieczeństwa⁴⁶. Przemawiając przed Radą Północnoatlantycką NATO, przewodniczący OBWE wymienił również walkę z korupcją jako jeden z priorytetów dla Macedonii⁴⁷, wskazał także na znaczenie zrównoważonego wzrostu gospodarczego pozwalającego wzmocnić stabilność regionu i bezpieczeństwa klimatycznego oraz wynikającą z tej dziedziny potrzebę ochrony środowiska naturalnego⁴⁸, oraz konieczność zagwarantowania bezpieczeństwa żywnościowego.

Wśród priorytetów przewodnictwa Macedonii w OBWE znalazły się także ochrona i promocja praw człowieka oraz działania na rzecz tolerancji i unikania krzywdzącej dyskryminacji. W październiku 2023 r. z inicjatywy przewodniczącego OBWE oraz biura instytucji demokratycznych i praw człowieka OBWE w Warszawie zorganizowano Warszaw Human Dimension Conference, podczas której poruszono zagadnienia związane z demokratyzacją, wolnymi i uczciwymi wyborami, niedyskryminacją,

⁴³ *OSCE Chairman-in-Office Osmani Completes Visit to Kyiv, Emphasizes Continued Destructive Impact of Russia's War on Ukraine's People*, Organization for Security and Co-operation in Europe, 16 I 2023, [online] <https://www.osce.org/chairpersonship/536055>, 17 IX 2023.

⁴⁴ *Bujar Osmani (OSCE) on the Work of the Organization for Security Cooperation in Europe – Security Council, 9316th meeting*, 4 V 2023, [online] <https://webtv.un.org/en/asset/k1a/k1ag328tkl>, 17 IX 2023.

⁴⁵ *Tamże*.

⁴⁶ *Ukraine Has Been Presented As a Central Priority of N. Macedonia's OSCE Chairpersonship*, „Weekly Briefing” 2023, vol. 59, no. 4, China-CEE Institute, [online] <https://china-cee.eu/2023/03/14/north-macedonia-external-relations-briefing-ukraine-has-been-presented-as-a-central-priority-of-n-macedonias-osce-chairpersonship/>, 17 IX 2023.

⁴⁷ *Osmani pred NATO vo svojstvo na pretsedavach so OBSE*, The Ministry of Foreign Affairs of the Republic of North Macedonia, 31 I 2023, [online] <https://www.mfa.gov.mk/en/page/13/post/3269/osmani-pred-nato-vo-svojstvo-na-pretsedavach-so-obse>, 17 IX 2023.

⁴⁸ *Bujar Osmani (OSCE) on the Work of the Organization for Security Cooperation in Europe...*

prawami mniejszości narodowych⁴⁹. Podniesiono również kwestię konieczności zwiększenia bezpieczeństwa pracy dziennikarzy. Spotkanie podczas konferencji decydentów i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego z ponad 40 państw członkowskich OBWE było znaczącym sukcesem przewodnictwa Macedonii w Organizacji.

ZAKOŃCZENIE

Proces Berliński stanowi platformę do dyskusji i wymiany doświadczeń, do nawiązywania współpracy biznesowej, do tworzenia wspólnych projektów socjalnych, dzięki czemu społeczeństwa państw BZ stają się sobie bliższe, a region jako całość zacieśnia wieloaspektową i długoterminową współpracę z Unią Europejską, która docelowo ma prowadzić do członkostwa państw regionu w UE. Osiągnięciem Procesu Berlińskiego jest zaktywizowanie decydentów i społeczeństwa obywatelskiego państw BZ, zwrócenie ich uwagi na potrzeby infrastrukturalne regionu, a tym samym na jego perspektywy rozwoju i wzrostu gospodarczego⁵⁰. Doświadczenie międzynarodowej współpracy, jakie państwa Bałkanów Zachodnich zdobyły dzięki partycypacji w Procesie Berlińskim, znalazły odzwierciedlenie podczas sprawowania przez nie przewodnictwa w OBWE.

Niewielkie państwa: Serbia, Albania i Macedonia podjęły się wyzwania kierowania pracami Organizacji w nieprzewidywalnych warunkach rzeczywistości geopolitycznej, szczególnie związanych z agresywną polityką zagraniczną Federacji Rosyjskiej. Wszystkie trzy przewodnictwa borykały się z problemem konfliktu Rosji z Ukrainą, ze zjawiskiem korupcji, nielegalnej migracji i łamaniem praw człowieka (m.in. handel ludźmi i dyskryminacja) oraz ograniczaniem wolności mediów. Unikalnymi priorytetami były zaś dla Serbii: zwiększenie zdolności kryzysowego reagowania OBWE i przeciwdziałanie klęskom żywiołowym; dla Albanii: poprawa infrastruktury zdrowotnej, dążenie do powstrzymania kultury bezkarności oraz zwiększenie roli społeczeństwa obywatelskiego; dla Macedonii: próba normalizacji stosunków Serbia – Kosowo oraz intensyfikacja współpracy OBWE i ONZ, a także konieczność dbania o bezpieczeństwo klimatyczne i żywnościowe.

Sukcesy państw Bałkanów Zachodnich w ramach OBWE były z jednej strony motywujące dla samych państw sprawujących przewodnictwo – udowodniły, że są otwarte na współpracę, radzą sobie w kryzysowych sytuacjach, potrafią ustalić i realizować priorytety oraz profesjonalnie wykonywać zobowiązania. Z drugiej strony członkowie OBWE czy UE przekonali się, że Serbia, Albania i Macedonia są wiarygodnymi partnerami mogącymi w przyszłości dołączyć do UE, co docelowo ma być efektem Procesu Berlińskiego. Co więcej, państwa BZ korzystały z okresu swojej prezydencji w OBWE, aby zwrócić uwagę partnerów na lokalne potrzeby i wyzwania oraz na podkreślenie wagi efektywnie prowadzonej polityki bezpieczeństwa w Europie, co może wpłynąć na usprawnienie działalności Organizacji w przyszłości.

⁴⁹ Materiał badawczy na potrzeby niniejszego artykułu został zebrany przez autorkę m.in. podczas jej uczestnictwa w Warsaw Human Dimension Conference.

⁵⁰ A. Hackaj, K. Hackaj, *Berlin Process. Implementation of Connectivity and Institutional Governance*, Tirana 2019, s. 6.

BIBLIOGRAFIA

- #UnitedCVE: How Do We Counter Violent Extremism?, Organization for Security and Co-operation in Europe 2015, 08 VII, [online] <https://www.osce.org/UnitedCVE-How-do-we-counter-violent-extremism>.
- Bolewski A., Kucharczyk B., *Międzynarodowe operacje pokojowe Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Udział Polski w misjach terenowych*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2011, nr 12 (63)/5 (238).
- Budapest Document 1994. *Towards a Genuine Partnership in a New Era*, s. 13, [online] <https://www.osce.org/files/f/documents/5/1/39554.pdf>.
- Bujar Osmani (OSCE) on the Work of the Organization for Security Cooperation in Europe – Security Council, 9316th meeting, 4 V 2023, [online] <https://webtv.un.org/en/asset/k1a/k1ag328tkl>.
- Chairmanship Statement on COVID-19, 4 XII 2020, [online] <https://osce.usmission.gov/chairmanship-statement-on-covid-19/>.
- Concluding Meeting of the 23rd OSCE Economic and Environmental Forum, Organization for Security and Co-operation in Europe 2015, 14 IX, [online] https://www.osce.org/event/23rd_cef_2015.
- Final Declaration by the Chair of the Vienna Western Balkans Summit, 27 VIII 2015, [online] https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Aussenpolitik/Chairman_s_Conclusions_Western_Balkans_Summit.pdf.
- Hackaj A., Hackaj K., *Berlin Process. Implementation of Connectivity and Institutional Governance*, Tirana 2019.
- Hearing: Albania's Chairmanship of the OSCE, 17 IX 2020, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=Mz4BPtIS3SI>.
- Jach A., *Akt końcowy KBWE i jego wpływ na instytucjonalizację ruchu praw człowieka w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej 1975–1991 (wybrane aspekty)*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2017, nr 2 (13).
- Joint Declaration on Missing Persons in the Framework of the Berlin Process, 2018, [online] <https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2018/09/Deklaracje.pdf>.
- Marciaq F., *The European Union and the Western Balkans after the Berlin Process. Reflecting on the EU Enlargement in Times of Uncertainty*, Sarajevo 2017.
- Marjanović-Rudan A., *The Berlin Process in a Nutshell*, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, IX 2018, [online] https://www.giz.de/en/downloads_els/The_Berlin_Process.pdf.
- Media Section for Albanian 2020 OSCE Chairmanship, Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme, [online] <https://punetejashtme.gov.al/en/rubrika-mediatike-per-kryesine-e-shqiptare-te-osbe-se/>.
- OSCE Chairman-in-Office Osmani Completes Visit to Kyiv, Emphasizes Continued Destructive Impact of Russia's War on Ukraine's People, Organization for Security and Co-operation in Europe, 16 I 2023, [online] <https://www.osce.org/chairpersonship/536055>.

- OSCE Ministerial Council in Belgrade. Rebuilding Consensus on European Security Must Be Our Central Concern*, Organization for Security and Co-operation in Europe 2015, [online] https://www.osce.org/event/23rd_eef_2015<https://www.osce.org/cio/206436>.
- Osmani pred NATO vo svojstvo na pretседavach so OBSE*, The Ministry of Foreign Affairs of the Republic of North Macedonia, 31 I 2023, [online] <https://www.mfa.gov.mk/en/page/13/post/3269/osmani-pred-nato-vo-svojstvo-na-pretседavach-so-obse>.
- Response to the Report by the Head of the OSCE Presence in Albania*, Organization for Security and Co-operation in Europe, [online] <https://osce.usmission.gov/response-to-the-report-by-the-head-of-the-osce-presence-in-albania/>.
- Serbia's Leadership of the OSCE*, Hearing before the Commission on Security and Cooperation in Europe, One Hundred Fourteenth Congress, First Session, 25 II 2015, U. S. Government Publishing Office, Washington 2015.
- Szpala M., *Proces Berliński a polityka UE wobec Bałkanów Zachodnich*, [w:] *Konteksty dla Trójmorza. Turcja, Bałkany Zachodnie i Europa Środkowa w polityce międzynarodowej*, red. K.W. Olszowska, Kraków 2020.
- Ukraine Has Been Presented As a Central Priority of N. Macedonia's OSCE Chairpersonship*, „Weekly Briefing” 2023, vol. 59, nr 4, China-CEE Institute, [online] <https://china-cee.eu/2023/03/14/north-macedonia-external-relations-briefing-ukraine-has-been-presented-as-a-central-priority-of-n-macedonias-osce-chairpersonship/>.
- Vulović M., *The Berlin Process in the Western Balkans. Big Ideas, Difficult Implementation*, „Stiftung Wissenschaft und Politik Comments” 2022, nr 70, <https://doi.org/10.18449/2022C70>.
- Waszczykowski S., *Misje Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie na Ukrainie i obszarze granicznym. Część II*, Instytut Nowej Europy, 30 VI 2021, [online] <https://inec.org.pl/misje-organizacji-bezpieczenstwa-i-wspolpracy-w-europie-na-ukrainie-i-obszarze-granicznym-czesc-ii/>.
- Western Balkans 6 Chamber Investment Forum (WB6 CIF)*, Chamber of Commerce and Industry of Serbia, [online] <https://en.pks.rs/wb6>.
- Zięba R., *Polska w OBWE*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2020, vol. 17, nr 2, <https://doi.org/10.34697/2451-0610-ksm-2020-2-011>.

Karolina HERMANN – absolwentka filologii rosyjskiej (Uniwersytet Gdański, 2019), europeistyki (Uniwersytet Warszawski, 2021) oraz studiów wschodnich (Uniwersytet Warszawski, 2022). Doktorantka Szkoły Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego w dziedzinie nauki o polityce i administracji. W latach 2022-2023 analityk ds. europejskich relacji dwustronnych w Biurze Polityki Międzynarodowej w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (RP). Delegat krajowy w Korpusie Prezydencji RP w Radzie Unii Europejskiej (RUE) w 2025 roku. Ekspert współpracujący Komitetu Budżetowego RUE. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się na uwarunkowaniach i priorytetach polityki zagranicznej państw postjugosłowiańskich oraz na współpracy państw regionu Bałkanów Zachodnich z Federacją Rosyjską. Autorka prowadziła badania w Serbii oraz Bośni i Hercegowinie.